

M. 15713: 1-2.

Gottland

Stenkumba t.g.

(Gottl. s. bild.)

Högväns m

uppt. år 1959

Upptecknat av

docent N.-A. Brisingén, Funnel

Lagesman: kloakaren Josef Malms-
ström, Malmö

f. år 1903 i Stånga

Räfsmackeri. s. 1-2.

Lövängar. s. 2.

(3 st. foto av sid. 2;
neg. II: 5:47: 1-3.)

Gotlands län

Stenkumla kg (Gotl. r. hvd.)
Hogräns sn

M. 15713: /

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Upptecknat av docent Nils-Arvid Bringéus, Lund den 16/7 1959

Sagesman: Klockaren (=kyrkvaktaren) Josef Malmström, Ålands, f. 1903 i Stånga.

Sagesmannen som är klockare vid Hogräns kyrka och en sällsynt kunnig man med intim kännedom om folkmålet, uppsöktes i sitt hem. Han var just i färd med att plocka jordgubbar för infrysning för eget behov.

M. uppger att utom Wahlgren fanns även en annan rivmakare i Mästerby, nämligen Edvard Walling. Denne är bonde och tusenkonstnär, bor på vägen mellan Mästerby och Väte. Han är över 80 år och gör bl.a. trädgårdsmöbler av en. Han har börjat med räfsmakeriet först på gamla dar.

Axel Wahlgren höll Hogränsborna med rivor, Annars hörde det till att de gamle skollärarna gjorde rivor. Här i Hogrän var Enderberg den förste skolläraren. Det sägs att han hade skomakardisken inne i skolan. och så gjorde han rivor. En gång frågade Enderberg skolmästaren Norrby i Vall: Hinner du göra några rivor nu? Nej, det är sånt hinder med skolen. Man får aldrig stå ve, svarade Norrby.

M. visade sedan att historien - dock utan namns nämnande - var publicerad i Gotlandshistorier, såldade av Bengt G. Söderberg, Sthlm 1949, s. 67 f.:

"Skollärarna i ute på landet var i äldre tider ofta fvingna att ha något hantverk som bisyssla för att kunna dra sig fram. Och ibland kunde det nog hända att det blev undervisningen som var bisysslan. En gång träffades två skollärare och då frågade den ene:

- Du bror, du snickrar väl åtskilligt om dagarna?

- Ånej, svarade den andre. Jag gör bara lite rivor (räfsor) men jag får inte stå bi, för skolen hindrar mig så rasande."

M. bekräftar att Elof Svensson i Hogrän gjorde rivor. Han åkte omkring och sålde. Wahlgren var hans efterträdare, i detta distriktet. Elof har en son som heter Ragnar Svensson och bor i Hogrän, på gränsen mot Mästerby.

M. 15713:2.

Malmström visade en räfsa med rörtänder, fyllda med trä. Han menade att den var lika lätt och bra som de gamla trärivorna, ehuru mycket starkare.

Om fagning av lövängar berättade M., att denna sker i slutet av april eller början av maj beroende på väderleken. Det bör ha börjat grönska lite. Det skall vara "undergroet" brukade de gamla säga. Gräset skulle alltså ha börjat räfsa och ha lyft upp löven lite. Fagning kan blott ske med hanräfsa. Det är omöjligt att faga med håsträfsa. Fag är det man räfsar upp, fagningshögar kallas högarna. Dessa brännes på särskilda brännställen som användes år efter år. Där blir aldrig gräs på dessa ställen. Askan sprides ej ut. En fullgod karl skulle ej faga, men det kunde hända ett någon gammal gubbe hjälpte fruntimrena.

Om en äng inte blir fagad och slagen blir det vildmark. Miljoner skott slår upp. Det går ej att beta gräs som växer i skuggan. För att man skall kunna slå måste man faga om våren. När de fagar på Alvena lindäng går det bussar ut från stan. Det sker ofta på en söndagseftermiddag. De tänder på när det börjar bli skumt och går från hög till hög och tönder. Chef är Konrad Hultberg i Visby, löjtnant f.d. ca 60 år gammal. Även Arvid Olsson på tidningen Gotlänningen är engagerad. Han har urgamla gotlandsfår.

Särskilt vid prästgårdarna är kövängarna bevarade. Helge Pettersson i Rosarve sköter lövängen vid Valls prästgård. Tidigare fanns det lövängar vid varje gård men de försvann genom nyodlingarna. Men det var nog mer kontroll över de kyrkliga jordarna. Det var kostsamt att sköta ett änge och det blev ej alltid så mycket hö.

neg. VII:5:77:3

Neg. VI:5:77:1
Valls prästänge.

Neg. VI:5:77:2